

शासकीय प्राथमिक आरोग्य केंद्र/
शासकीय रुग्णालयात जन्मणा-या
नवजात बालकांना बेबी केअर कीट
उपलब्ध करून देणेबाबत.

महाराष्ट्र शासन

महिला व बाल विकास विभाग

शासन निर्णय क्रमांक:- एबावि-२०१८/प्र.क्र.१५१/का-६

नवीन प्रशासन भवन, ३ रा मजला,
मादाम कामा मार्ग, हुतात्मा राजगुरु चौक,
मंत्रालय, मुंबई - ४०० ०३२.
दिनांक : २९ डिसेंबर, २०१८

वाचा :- मा.मंत्रिमंडळाचा दिनांक ११/१२/२०१८ चा निर्णय

प्रस्तावना:-

एकात्मिक बालविकास सेवायोजना ही केंद्रपुरस्कृत योजना असून ० ते ६ वयोगटातील मुलांच्या विकासाकडे लक्ष देण्यासाठी सन १९७५ पासून राज्यात लागू आहे. महिला व बाल विकास विभागाच्या अधिपत्याखाली आयुक्त, एकात्मिक बाल विकास सेवायोजन, नवी मुंबई या कार्यालयाकडून एकात्मिक बाल विकास सेवायोजना राबविण्यात येत आहे. या योजनेअंतर्गत पुरविणाऱ्या सेवा व त्याबाबतचे आर्थिक निकषात केंद्र शासनाकडून वेळोवेळी सुधारणा केल्या जातात. सदर योजने अंतर्गत खालील कार्यक्रम राबविण्यात येतात. योजनेची अंमलबजावणी करण्यासाठी एकात्मिक बालविकास सेवायोजने अंतर्गत १७४७५ अंगणवाडी सेविका, १७४७५ अंगणवाडी मदतनीस व १३०११ मिनी अंगणवाडी सेविका अशा एकूण २,०७,९६१ मानधनी कर्मचारी कार्यरत आहेत.

१	पुरक पोषण आहार,
२	औषधी संच, पूर्व शालेय शिक्षण संच, अंगणवाडी केंद्राचे व बाल विकास प्रकल्प अधिका-यांच्या कार्यालयाचे भाडे, सनियंत्रण व मुल्यमापन, पेट्रोल तेल वंगण, माहिती शिक्षण व संवाद, IEC संपर्क, गणवेष व बिल्ले, अंगणवाडी व प्रकल्प कार्यालय आकस्मिक खर्च, बाल्यावस्थेतील देखभाल व शिक्षण दिवस साजरा करणे, साधनसामुग्री प्रशासनिक खर्च, अंगणवाडी बांधकाम, बांधकाम विस्तार, व इमारत देखभाल इ.
३	पूर्व बाल्यवस्थेतील देखरेख व शिक्षण (ECCE), पूर्व शालेय शिक्षण, आहार व आरोग्य विषयक शिक्षण, प्रचार प्रसार व समुपदेशन, मातांची काळजी, कमी वजनांच्या बालकांची काळजी घेणे इ.
४	मध्यम व तीव्र कमी वजनाच्या (MUW, SUW) बालकांचे सनियंत्रण, स्नेह शिबिर इ.

२. राज्याचे आरोग्य आणि सामाजिक स्थितीचे मोजमाप हे बालमुत्यु दर आहे. बालमुत्यु दर म्हणजे नवजात बालकांचा विविध कारणामुळे होणारा मृत्यु होय. विशेषत: अशी बालके जी वयाने एकावर्षपेक्षा लहान असतात. बालमुत्यु होण्यास ब-याच गोष्टी करणीभूत आहेत, जसे की आईचे बालसंगोपनाविषयी असलेले अपुरे ज्ञान, ती रहात असलेल्या ठिकाणाची भौगोलिक /वातावरण परिस्थिती आणि वैद्यकीय पायाभूत सुविधांचा अभाव इ.आहेत. स्वच्छ पिण्याच्या पाण्याचा वापर करणे,

संसर्गजन्य रोगांना प्रतिबंध करणे, लसीकरण करणे, रोगप्रतिबंधक शक्ती वाढविणे याव्दारे बालमृत्युचे प्रमाण कमी करता येऊ शकते. बालमृत्युचे प्रमाण रोखण्यासाठी विकसीत देश त्यांच्या देशामध्ये बालकांचे होणारे मृत्यु रोखण्यासाठी विविध उपाययोजना करीत असतात त्यामध्ये बेबी केअर कीट पुरविण्यास ते प्राथम्य देत आहे. भारत देशामध्ये आंध्रप्रदेश, तामीळनाडू व तेलंगणा ही राज्ये नवजात बालकांना बेबीकेअर कीट उपलब्ध करून देत असून अशाप्रकारे लहान मुलांची जन्मजात काळजी घेत असल्यामुळे बालमृत्युचे प्रमाण रोखण्यास त्यांना ब-यापैकी यश आलेले आहे. महाराष्ट्र राज्यात सर्वसाधारणपणे **वीस लाख** महिला वर्षाला प्रसुती होत असतात. त्यापैकी **आठ लाख** महिला शहरी भागात व **बारा लाख** महिला आदिवासी/ग्रामीण भागात प्रस्तुती होत असतात. प्रसुतीनंतर जन्माला येणा-या नवजात बालकांना आरोग्य सुरक्षेच्या दृष्टीकोनातुन काही आवश्यक वस्तुंचा पुरवठा करणे आवश्यक आहे. जेणेकरून नवजात बालकांचे बालमृत्युचे प्रमाण कमी करणे शक्य होईल. बेबी कीट योजनेतर्गत **पहिल्या प्रसुतीच्यावेळी** शासकीय प्राथमिक आरोग्य केंद्र/शासकीय रुग्णालयात नाव नोंदणी केलेल्या गरोदर महिलेने ९ व्या महिन्यात जवळच्या अंगणवाडी केंद्रात अंगणवाडी सेविकेला माहिती /अर्ज दिल्यानंतर अंगणवाडी सेविकेकडून संबंधित लाभार्थ्याना बेबी केअर कीट बँग उपलब्ध करून देण्याचे प्रस्तावित आहे. तसेच एखादी महिला प्रसुती झाल्यानंतर तीने (२ महिन्याच्या आत) बेबी केअर कीटसाठी अर्ज सादर केल्यास तीला बेबी केअर कीट उपलब्ध करून देण्यात येणार आहे. बाल विकास प्रकल्प अधिकारी ग्रामीण/नागरी यांच्याकडे अर्ज प्राप्त झाल्यापासून ३ दिवसात बेबी केअर कीट बँग लाभार्थ्याना उपलब्ध करून देण्यात येणार आहे. ज्यामध्ये कमाल रुपये २०००/- इतक्या रक्कमेचे साहित्य असेल. उदा. (१) लहान मुलांचे कपडे (२) प्लास्टीक लंगोट (३) लहान मुलांची झोपण्याची लहान गादी (४) लहान मुलांचे टॉवेल (५) ताप मापन यंत्र इलेक्ट्रॉनिक्स थर्मामिटर (६) लहान मुलांना अंगाला लावावयाचे तेल-२५० मि.ली. (७) मच्छरदाणी (८) लहान मुलांसाठी गरम ब्लॅकेट (९) लहान चटई प्लास्टीक (१०) लहान मुलांचा शॅम्पो-६० मि.ली. (११) लहान मुलांची खेळणी-खुळखुळा (१२) लहान मुलांची नखे काढण्यासाठी नेलकटर (१३) लहान मुलासाठी हात मोजे व पाय मोजे (१४) लहान मुलाच्या आईसाठी हात धुण्याचे लिक्विड (१५) लहान मुलाला बांधुन ठेवण्यासाठी कापड /आईसाठी लोकरीचे कापड (१६) बॉडी वॉश लिक्वीड (१७) सर्व साहित्य ठेवण्यासाठी लहान बँग, देण्याची योजना देण्याची योजना सुरु करण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती.

शासन निर्णय :-

महाराष्ट्र राज्यात शासकीय प्राथमिक आरोग्य केंद्र/शासकीय रुग्णालयात गरोदरपणी नाव नोंदणी केलेल्या व त्याठिकाणी प्रसुती होण्या-या महिलांना **पहिल्या प्रसुतीच्यावेळी** त्यांच्या नवजात बालकासाठी (मुलगा किंवा मुलगी) शासनातर्फे रुपये २०००/- (रुपये दोन हजार फक्त) इतक्या रक्कमेपर्यंत बेबी केअर कीट बँग मोफत उपलब्ध करून देण्यास शासन मान्यता देण्यात येत आहे. सदर योजना दिनांक २६ जानेवारी २०१९ पासून संपुर्ण राज्यात लागू करण्यास मान्यता देण्यात येत आहे.

२. बेबी केअर कीट बँगमध्ये कमाल रुपये २०००/- इतक्या रक्कमेचे पुढीलप्रमाणे साहित्य असेल. (१) लहान मुलांचे कपडे (२) प्लास्टीक लंगोट (३) लहान मुलांची झोपण्याची लहान गादी (४)

लहान मुलांचे टॉवेल (५) ताप मापन यंत्र इलेक्ट्रॉनिक्स थर्मामिटर ६) लहान मुलांना अंगाला लावावयाचे तेल-२५० मि.ली. (७) मच्छरदाणी (८) लहान मुलांसाठी गरम बळ्केट (९) लहान चटई प्लास्टीक (१०) लहान मुलांचा शॅम्पो-६० मि.ली. (११) लहान मुलांची खेळणी-खुळखुळा (१२) लहान मुलांची नखे काढण्यासाठी नेलकटर (१३) लहान मुलासाठी हात मोजे व पाय मोजे (१४) लहान मुलाच्या आईसाठी हात धुण्याचे लिक्विड १५) लहान मुलाला बांधुन ठेवण्यासाठी कापड /आईसाठी लोकरीचे कापड (१६) लहान मुलांसाठी बॉडी वॉश लिक्वीड (१७) सर्व साहित्य ठेवण्यासाठी लहान बँग,

बेबी केअर कीट उपलब्ध करून देण्याची कार्यपद्धती/शर्ती अटी पुढीलप्रमाणे राहतील.

- १) शासकीय प्राथमिक आरोग्य केंद्र/ शासकीय रुग्णालयात पहिल्या प्रसुतीच्यावेळी जन्मणा-या नवजात बालकांना बेबी केअर कीट बँग उपलब्ध करून देण्यात यावी.
- २) बेबी केअर कीट योजना समाजातील सर्व घटकांतील लाभार्थ्यांना लागु राहील.
- ३) गरोदर असताना शासकीय प्राथमिक आरोग्य केंद्र/ शासकीय रुग्णालयात नाव नोंदणी केलेले लाभार्थी या योजनेस पात्र रहातील .
- ४) नाव नोंदणी शासकीय प्राथमिक आरोग्य केंद्र /शासकीय रुग्णालयात करण्यात आलेली आहे. परंतु अपवादात्मक परिस्थितीत खाजगी रुग्णालयात काही कारणास्तव प्रसुतीसाठी दाखल केलेले लाभार्थी या योजनेस पात्र रहातील.
- ५) सदर योजना आयुक्त,एकात्मिक बाल विकास सेवा योजना नवी मुंबई यांच्याकडून राबविण्यात येईल.
- ६) शासकीय प्राथमिक आरोग्य केंद्र/शासकीय रुग्णालयात नाव नोंदणी केलेल्या महिलेने गरोदरपणी ९ व्या महिन्यात जवळच्या अंगणवाडी केंद्रात अंगणवाडी सेविकेला माहिती /अर्ज दिल्यानंतर अंगणवाडी सेविकेकडून संबंधित लाभार्थ्यांना बेबी केअर कीट बँग उपलब्ध करून देण्यात येईल.
- ७) एखादी महिला प्रसुती झाल्यानंतर तीने (२ महिन्याच्या आत) बेबी केअर कीटसाठी अर्ज सादर केल्यास तीला बेबी केअर कीट उपलब्ध करून देण्यात यावे.
- ८) बाल विकास प्रकल्प अधिकारी ग्रामीण/नागरी यांच्याकडे अर्ज प्राप्त झाल्यापासून ३ दिवसात बेबी केअर कीट बँग लाभार्थ्यांना उपलब्ध करून देण्यात येईल.
- ९) बेबी कीट बँग GEM पोर्टलवर/ई निविदा काढुन जिल्ह्यात सर्वसाधारणपणे जन्माला येणा-या मुलांची संख्या विचारात घेऊन साधारणत: १ वर्ष पुरेल इतक्या बँगांची खरेदी आयुक्त, एकात्मिक बाल विकास सेवायोजना यांच्याकडून खरेदी करण्यात येतील. खरेदी केलेल्या बेबी कीट बँग जिल्ह्यातील महिला व बाल विकास अधिकारी (जि.प.) तसेच बाल विकास प्रकल्प अधिकारी ग्रामीण/नागरी यांच्याकडे उपलब्ध करून देण्यात येतील. त्यांनी त्या मागणीनुसार मुख्यसेविकेमार्फत अंगणवाडी सेविकेकडून लाभार्थ्यांपर्यंत पोहच करतील.
- १०) बेबी केबर कीट मागणी अर्जाचा नुमना आयुक्त,एकात्मिक बाल विकास सेवायोजना,नवी मुंबई हे तयार करून सर्व कार्यालयांना उपलब्ध करून देतील.
- ११) खरेदी केलेल्या बँगामधील साहित्याची विहित केलेली कालर्यादा (Expiry Date) तपासणी करून नंतरच सदर साहित्य लाभार्थ्यांना उपलब्ध करून देण्याची दक्षता बाल विकास प्रकल्प अधिकारी यांनी घ्यावी.

१२) योजनेचे सनियंत्रण आयुक्त, एकात्मिक बाल विकास सेवायोजना, नवी मुंबई यांच्याकडून करण्यात येईल. योजनेचा आढावा घेण्यासाठी शासनस्तरावर सचिव महिला व बाल विकास यांच्या अध्यक्षतेखाली खालीलप्रमाणे समिती गठीत येईल. सदर समिती दर ३ महिन्यातून एकदा या योजनेचा आढावा घेईल.

सचिव (महिला व बाल विकास)	अध्यक्ष
प्रधान सचिव (सार्वजनिक आरोग्य)	सदस्य
आयुक्त, एकात्मिक बाल विकास सेवायोजना, नवी मुंबई	सदस्य
आयुक्त, महिला व बाल विकास, पुणे	सदस्य
आयुक्त (कुटुंब कल्याण), सा.आ.मुंबई	सदस्य
जिल्हाधिकारी (कोणतेही २ जिल्हे)	सदस्य
मुख्य कार्यकारी अधिकारी (जिल्हा परिषद) (कोणतेही २ जिल्हे)	सदस्य
महिला व बाल विकास अधिकारी (जि.प.) (कोणतेही २ जिल्हे)	सदस्य
उप सचिव (एबाविसेयो) महिला व बाल विकास, मंत्रालय	सदस्य सचिव

३. शासकीय प्राथमिक आरोग्य केंद्र/ शासकीय रुग्णालयात प्रसुती होण्या-या नवजात बालकांना बेबी केअर कीट उपलब्ध करून देणेसाठी रुपये १००.०० कोटी इतका नियतव्यय सर्वसाधारण योजनेतुन उपलब्ध करून देण्यात येणार असून तो यथावकाश अर्थसंकल्पित करून घेण्यात येईल. योजनेसाठी नविन लेखाशिर्ष मंजूर करून घेण्यात यावे.

४. योजनेच्या व्यापक प्रसिद्धीसाठी योजनेच्या मंजूर निधीमधून निधी उपलब्ध करून देण्यात यावा.

५. हा शासन निर्णय मा.मंत्रिमंडळाच्या दिनांक ११/१२/२०१८ च्या बैठकीत मिळालेल्या मान्यतेनुसार निर्गमित करण्यात येत आहे.

सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संकेताक २०१८१२२९१२५७४३६८३० असा आहे. हा आदेश डिजीटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने.

(ला.रा.गुजर)
सह सचिव, महाराष्ट्र शासन

प्रत,

१. मा. राज्यपाल यांचे सचिव, राजभवन, मुंबई
२. मा. मुख्यमंत्री यांचे अपर मुख्य सचिव, मंत्रालय, मुंबई
३. मा. मंत्री / राज्यमंत्री, महिला व बाल विकास, मंत्रालय, मुंबई
४. सर्व मंत्री/राज्यमंत्री, मंत्रालय, मुंबई
५. मा. विरोधी पक्ष नेता, महाराष्ट्र विधानसभा, विधानमंडळ, मुंबई

६. मा.विरोधी पक्ष नेता,महाराष्ट्र विधानपरिषद,विधानमंडळ,मुंबई
७. मा. मुख्य सचिव, महाराष्ट्र राज्य, मुंबई यांचे वरिष्ठ स्वीय सहाय्यक
८. प्रधान सचिव, विधानमंडळ सचिवालय, विधानभवन, मुंबई
९. अपर मुख्य सचिव (वित्त),वित्त विभाग,मंत्रालय,मुंबई
- १०.अपर मुख्य सचिव (नियोजन),नियोजन विभाग,मंत्रालय,मुंबई
- ११.प्रधान सचिव ,सार्वजनिक आरोग्य विभाग,मंत्रालय,मुंबई
- १२.सचिव,वैद्यकीय शिक्षण व औषधी द्रव्ये विभाग,मंत्रालय,मुंबई
- १३.सचिव (महिला व बाल विकास), मंत्रालय, मुंबई
१४. सचिव, ग्रामविकास व जलसंधारण विभाग, मंत्रालय, मुंबई
- १५.आयुक्त,एकात्मिक बाल विकास सेवा योजना,नवी मुंबई
- १६.आयुक्त, महिला व बाल विकास, महाराष्ट्र राज्य, पुणे
- १७.महासंचालक,माहिती व प्रसिद्धी,मंत्रालय,मुंबई
- १८.सर्व मंत्रालयीन विभाग
- १९.सर्व विभागीय आयुक्त
- २०.सर्व जिल्हाधिकारी
- २१.सर्व जिल्हा शल्य चिकित्सक,शासकीय रुग्णालये
- २२.सर्व अधिष्ठाता,शासकीय रुग्णालये
- २३.सर्व मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद
- २४.सर्व महानगरपालिका आयुक्त, महानगरपालिका
- २५.सर्व विभागीय उपायुक्त, महिला व बाल विकास विभाग
- २६.सर्व महिला व बाल विकास अधिकारी (जिल्हापरिषद)
- २७.सर्व बाल विकास प्रकल्प अधिकारी (नागरी/ग्रामीण/आदिवासी)
- २८.सर्व मुख्याधिकारी, नगरपालिका,
- २९.संचालक (आरोग्य सेवा) मुंबई
- ३०.आयुक्त (कुटुंब कल्याण) ,सार्वजनिक आरोग्य,मुंबई
- ३१.महालेखापाल, (लेखा व अनुज्ञेयता) (लेखापरिक्षा), महाराष्ट्र मुंबई / नागपूर
३२. महासंचालक, राजमाता जिजाऊ माता-बाल आरोग्य व पोषण मिशन, मुंबई
३३. अधिदान व लेखा अधिकारी, मुंबई
३४. निवासी लेखा परिक्षा अधिकारी मुंबई
३५. सर्व जिल्हा कोषागार अधिकारी
३६. महिला व बाल विकास विभागातील सर्व कार्यासने
३७. निवड नस्ती (कार्यासन ६).